

Introducere, scurtă prezentare și referințe bio - bibliografice

Încă de la bun început, doresc să recunosc și să dezvălui adevărul că am apreciat întotdeauna bogata și diversă activitate a Domnului Mihail Diaconescu, aceea de profesor universitar, scriitor, publicist și om deosebit de activ al cetății, puterea sa de muncă, deosebita sa capacitate de: asimilare, concentrare, sintetizare, promovare și redare a datelor, informațiilor, citatelor și evenimentelor istorice și nu numai, a activităților și acțiunilor culturale și spirituale pe care le inițiază, supraveghează și organizează, cu multă seriozitate și avizată competență, cărțile pe care le-a scris și le scrie Domnul Profesor Mihail Diaconescu, precum și toată activitatea sa culturală și spirituală, caracterul și cultura foarte vastă și solidă de care dispune, de asemenea (și) dragostea domniei sale pentru cultura, arta și spiritualitatea noastră autentică!... Sunt de-a dreptul impresionat de capacitatea și puterea domniei sale de muncă susținută, pe care o desfășoară și acum, constatând din aceasta că are această atitudine, mereu pozitivă și optimistă, față de viață, față de semenii și cunoștii lui ce nu sunt puțini și care, dacă sunt sinceri, îl apreciază și îl admiră mult, fiindu-i cât se poate de recunoscători, așa cum încerc să-i fiu și eu acum, când scriu aceste rânduri, cu o nedisimulată emoție!...

Așadar, Domnul Profesor Universitar Dr. Mihail Diaconescu s-a născut la 8 noiembrie 1937, în localitatea Priboeni, comuna Vulturești, județul Argeș, și este romancier, critic, estetician, teolog ortodox și istoric literar. Este fiul Aureliei (născută Mârfulu) și al lui Aurelian Diaconescu, preot și învățător. A absolvit Liceul „Gheorghe Șincai” din București și Facultatea de Filologie a Universității din București (1960), obținând în anul 1972 titlul de doctor în filologie la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, cu teza *Gib I. Mihăescu*, publicată în anul 1973. După absolvire, an care a coincis și cu debutul său în revista „Gazeta literară” cu un articol despre Gala Galaction, este numit profesor de limbile română și latină, logică și psihologie la Liceul „St. O. Iosif” din localitatea Rupea, județul Brașov. În anul 1965 a fost muzeograf la Muzeul Regional de Istorie și redactor la secția culturală a cotidianului „Drum nou” din municipiul Brașov.

În anul 1963 debutează editorial cu romanul *Visele au contururi precise*. În intervalul anilor 1965-1985, este cadru didactic la Institutul Pedagogic din municipiul Pitești, unde va participa la editarea revistei „Argeș”, al cărei redactor - șef va fi din anul 1966 până în anul 1969. Este, de asemenea, cofondator al revistelor „Astra” (1966) și „Noua revistă română” (1966). A funcționat, între anii 1985 și 1995, ca cercetător științific principal la Institutul de Istorie și Teorie Literară „George Călinescu” din București.

Primul roman, *Visele au contururi precise* (1963), se ocupă de lumea contemporană, ca și cel din anul 1980, *Umbrele nopții*, înfățișând, moralizator, drama unui sculptor român exilat în Occident. Toate celelalte romane, de la *Culorile sângelui* (1973) până la *Sacrificiul* (1988), au fost concepute ca părți constitutive ale unei

„fenomenologii narative a spiritului românesc”; ele ilustrează o „literatură cu program”, teoretizată în diverse studii și articole.

Scriitorul urmează și o altă filieră, ortodoxist-mistică și tradiționalistă, de tipul Nae Ionescu, Lucian Blaga, Mircea Vulcănescu, Nichifor Crainic, Ion G. Coman, Dumitru Stăniloae etc., vorbind despre „*mișiunea românească*” și caracterul „*tragic, eroic și sublim*” al istoriei românilor. Dacă în ceea ce privește eseistica autorul poate fi așezat alături de Paul Anghel sau Edgar Papu, romanele pe care le-a scris sunt discutabile, iar încercarea de a da o *Istorie a literaturii daco-romane* (1999) este în cel mai bun caz un gest de curaj, ținând de un uluitor spirit al documentării. Ceea ce depășește ca limită documentarului în *Istoria...* sa îi este însă permis romancierului, care poate mixa realul cu imaginarul, pentru a prezenta epoci diferite, de la vechii traci la secolul al XX-lea, într-o încercare de a reconstitui spiritul fiecărui timp. Abordând o tematică istorică, autorul recurge la stilul realist clasic, vizitând fie și o realitate imaginată, cu unele infuzii romantice și accente retorice.

Culorile sângelui este o carte dedicată pictorului „oficial” din vremea lui Constantin Brâncoveanu, Pârvu Mutu, zugravul de biserici care, la început de veac XVIII, s-a impus artist aproape inaderent la cruda ambianță istorică. Renașterea și umanismul românesc prebrâncovenesc sunt urmărite și în *Adevărul retorului Lucaci* (1977), unde personajul principal este un „profesor” din vremea Movileștilor. În *Marele cântec* (1980), probabil cel mai bun roman al lui Diaconescu, eroul este muzicianul și savantul Ioan Căianu-Valachus, pentru puțină vreme episcop romano-catolic în Transilvania.

Epoca lui Burebista este văzută prin ochii lui Arhidamos, protagonistul romanului *Călătoria spre zei* (1982), ambasador al dacilor la Roma lui Iulius Cezar. Principele Grigore Alexandru Ghica al X-lea apare într-o carte despre vremurile romantismului (*Speranța*, 1984), după care prozatorul se întoarce la epoca sa predilectă, cea străromână, acum personajul principal fiind astronomul și teologul Dionysus Exiguus, „discipol” la „schola” unei mănăstiri tomitane (*Depărtarea și timpul*, 1986).

În fine, *Sacrificiul* aduce în prim-plan pe luptătorii ardeleni pentru Marea Unire, totul fiind prezentat, ca și în celelalte cărți, pe fondul dilematic al naturii umane. În aceste contexte, cele mai reușite pasaje literare se dovedesc, după Dumitru Micu, descrierile de ceremonial, recompuse în spiritul caracteristic al fiecăreia dintre epocile „reactualizate”.

În maniera lui Radu Theodoru, Paul Anghel, Vasile Știrbu, Eugen Uricaru, autorul mânuiește dezinvolt instrumentarul narato - logic al realismului tradițional. Realizează astfel un „mozaic de romane, înglobând, în ceea ce s-ar fi vrut un tot unitar, dacii, Reforma, Renașterea, „barocul” ardelean, vremea lui Brâncoveanu, romantismul prepașoptist, epoca Unirii, chiar dacă îi lipsește totuși acestui conglomerat un factor literar „incitator” (Marian Popa).

O lucrare serioasă și bine documentată este *Prelegeri de estetica Ortodoxiei* (1995-1996, respectiv ediția a doua în anul 2009), în două volume intitulate *Teologie și estetică și Ipostazele artei*. O altă carte, *Biserici și mănăstiri ortodoxe* (1988), ilustrează aceleași teze despre perspective multi, inter și transdisciplinare: teologie dogmatică, istoria artelor, culturii și civilizației, poetică, părinții Bisericii. Volumul, *Farmecul dialecticii și fenomenologia narativă* (2001), conține în mare toate teoriile lui Diaconescu despre roman și natura specifică a epicului.

În anul 1996 Universitatea din municipiul Oradea i-a acordat Domnului Profesor Mihail Diaconescu titlul de *Doctor honoris causa* pentru întreaga sa operă literară și

științifică. În anul 2005 a primit titlul de cetățean de onoare al municipiului Brad din județul Hunedoara „pentru prestigioasa sa activitate literară, publicistică, filosofică și didactică”. În anul 2007 a primit titlul de cetățean de onoare al comunei Vulturești din județul Argeș și titlul de cetățean de onoare al județului Argeș „pentru întreaga activitate depusă”. Este membru titular al Uniunii Scriitorilor din România. O parte din proza sa a fost tradusă în limbile germană, franceză, engleză, rusă. Mihail Diaconescu face parte din Comitetul Științific European al Societății *Ad Fontes. Alle Fonti Dell'Unita D'Europa*.

Tratatul *Prelegeri de estetica Ortodoxiei* (vol. I, *Teologie și estetică*; vol. II, *Ipostazele artei*) - pe care l-a publicat în anul 1996, la Editura „Porto Franco” din Galați, iar ediția a doua, în anul 2009, la Editura „Doxologia” a Mitropoliei Moldovei și Bucovinei din Iași - este o lucrare realizată pe o largă bază interdisciplinară. Prefața *Terra mirabilis* la albumul de artă *Bisericii și mânăstiri ortodoxe. Orthodox churches and monasteries. Romania* (1998) este o ilustrare a tezelor și demonstrațiilor cuprinse în lucrarea extraordinară „*Prelegeri de estetica Ortodoxiei*”. Tratatul *Istoria literaturii dacoromane* (1999) este o sinteză științifică cu caracter fundamental, unică în cultura română și europeană. El constituie o noutate într-un domeniu de strictă actualitate datorită prezentării scriitorilor dacoromani de valoare universală din secolele I-VI – Aethicus Histricus, Sfântul Ioan Cassian, Sfântul Niceta de Remesiana, Sfântul Dionisie Smeritul și Areopagitul, Leontius Byzantinus, Ioan Maxentius și alții. Volumul *Antologie de literatură dacoromană*. Texte comentate publicat în anul 2003 la Casa de Producție și Editură Corifeu este o completare necesară la tratatul *Istoria literaturii daco - romane*. Volumul *Farmecul dialecticii și fenomenologia narativă* (2001) conține teoriile Domnului Mihail Diaconescu despre roman, natura specifică a epicului și „*fenomenologia narativă a spiritului românesc*”. Ca scenarist și regizor de filme documentare Mihail Diaconescu a realizat serialul *Dobrogea creștină. Harta spirituală* în 13 episoade a câte 30 de minute fiecare.

Mihail Diaconescu premiat, la sfârșitul anului 2011, de către Academia Română

Domnul Prof. Univ. Dr. Mihail Diaconescu a fost distins cu premiul Academiei Române "Mircea Florian", secțiunea filosofie, pentru tratatul său "*Prelegeri de estetica Ortodoxiei*", publicat la Editura „Doxologia” a Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, din municipiul Iași, în anul 2009, bucurându-se de Prefața – Studiu a Domnului Acad. Prof. Univ. Dr. Alexandru Surdu. Pe data de 15 decembrie anul 2011, într-o atmosferă de mare solemnitate, s-a desfășurat ceremonia de acordare a premiilor Academiei Române pentru realizări deosebite în domeniile științei, filosofiei și artei. Ceremonia s-a desfășurat în Aula Magna, în prezența membrilor titulari, a membrilor corespondenți, a membrilor de onoare ai Academiei Române și a unor invitați.

Așadar, premiul "*Mircea Florian*" la secțiunea filosofie a fost acordat Domnului Prof. Univ. Dr. Mihail Diaconescu pentru tratatul său fundamental "*Prelegeri de estetica Ortodoxiei*" (vol. I - *Teologie și estetică*; vol. II - *Ipostazele artei*). Academia Română a considerat acest tratat o contribuție de o excepțională valoare la evoluția culturii române și europene, o demonstrație riguroasă a faptului că gândirea speculativă este activă în filosofia contemporană. Calitatea de apologet activ al Ortodoxiei este evidentă în tot ceea ce Domnul Profesor Mihail Diaconescu a scris, dar mai ales în sinteza *Istoria literaturii*

dacoromane și în tratatul de estetică premiat recent de Academia Română. Reamintim aici faptul că numeroase capitole din "*Prelegeri de estetica Ortodoxiei*" au fost prezentate inițial la Facultatea de Litere și la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității din municipiul Pitești. Ulterior aceste capitole au fost completate cu noi prelegeri rostite de Domnul Mihail Diaconescu la Facultatea de Sociologie, Psihologie și Pedagogie a Universității din București, la Facultatea de Limba Română și la Facultatea de Limbi Străine a Universității *Spiru Haret* din București, precum și la Facultatea de Sociologie și Psihologie a Universității *Hyperion*, tot din București. În tratat au fost incluse și unele prelegeri ținute la Secția Romanistică a Institutului de Romanistică al Universității *Humboldt din Berlin*, unde Domnul Mihail Diaconescu a avut cursuri și a condus seminarii pentru studenți și doctoranzi. Prin ideile și demonstrațiile pe care le conțin, aceste cursuri sunt o noutate în domeniul vast al teoriilor despre frumos și despre variatele sale încorporări.

O necesară, semnificativă și importantă lecție de istorie, cultură, știință și artă

În altă ordine de idei, lucrarea „*Lainici – Capodoperă a artei românești și europene*” este o carte care analizează, explică și interpretează arta pictorului Grigore Popescu – Muscel, una dintre marile personalități ale culturii românești și europene, autor al unor superbe ansambluri murale în peste cincizeci de biserici monumentale din România, Germania, Ungaria, Serbia, Grecia, Franța și Cipru. Este un album de artă, imprimat pe hârtie cretată, cuprinzând un comentariu de o înaltă și exigentă ținută științifică și teoretică, precum și 803 imagini color de diferite dimensiuni, semnate de renumitul fotograf Dan Samoilă. Alte câteva contribuții fotografice aparțin lui George Crăsnian. Volumul a fost publicat prin purtarea de grijă a *Preacuviosului Părinte Arhimandrit Ioachim Pârvulescu – Starețul Sfintei Mănăstiri Lainici*, personalitate eclesiastică, culturală și intelectuală de largă perspectivă teologică, spirituală și duhovnicească. Sfinția Sa a întreprins măsurile necesare pentru realizarea picturii în frescă la Biserica nouă cu hramul „Izvorul Tămăduirii” din incinta complexului monahal a Mănăstirii Lainici – Gorj.

Acest volum al Domnului Profesor Mihail Diaconescu este precedat și prefațat de o *binecuvântare* semnată de către *Înaltpreasfințitul Părinte Dr. Irineu Popa – Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei, membru al Academiei Române*, prefață sau *binecuvântare* ce reflectă o înaltă ținută exegetică, academică și teologică. Un cuvânt deosebit de apreciere și recunoștință i se cuvinte, de asemenea, Părintelui Calist Călinoiu – călugăr viețuitor în Sfânta Mănăstire Lainici, bun cunoscător al trecutului Bisericii noastre Ortodoxe Române, a cărui erudiție și acrivie științifică au contribuit la stabilirea desfășurărilor tematice și la reliefaarea aspectelor istorice și elementelor culturale și îndeosebi teologice, ale amplelor alcătuirii și compoziții pictate în Biserica Mare (Katolikon) Izvorul Tămăduirii a mănăstirii de pe cursul Râului Jiu, din Defileul Jiului. Ca realizare tipografică volumul „*Lainici – Capodoperă a artei românești și europene*” ne oferă o minunată lecție de profesionalism, de competență și de artă a tiparului. Meritele Domnului Georgian Ion – care a asigurat prelucrarea digitală artistică a fotografiilor și ale Doamnei Maria Popescu – Dragomir – coordonator iconografic, nu pot fi apreciate și elogiare suficient și îndeajuns. Împreună au realizat o lucrare de care nu te

mai saturi, atunci când citești și-i admiri imaginile. Tipografia Guttenberg din București, care a realizat acest splendid volum, ne face o demonstrație strălucită a capacității ei de a produce cărți la nivelul celor mai înalte realizări, în domeniu, europene. Pentru toți cei care răsfoiesc albumul „*Lainici – Capodoperă a artei românești și europene*” relația cult – cultură este un fapt de la sine înțeles.

Volumul (albumul) în cauză are o structură deosebit de complexă. De aceea el nu seamănă cu alte albume de artă, realizate în istoria cărții românești. Este o apariție unică, de o înaltă valoare științifică, istorică și artistică, menită să influențeze și să dea o direcție nouă inițiativelor și întreprinderilor editoriale similare, din cultura românească. Domnul Profesor Mihail Diaconescu a conceput textul acestui volum într-un mod original, dar și revelator totodată. Afirmăm și susținem acest lucru gândindu-ne la faptul că textul conține numeroase date, culese și extrase din Istoria Bisericii Ortodoxe Române, Istoria Bisericească Universală, din Teologia Dogmatică, Teologia Liturgică, din Teologia Patristică (sunt amintiți, consemnați sau citați sfinții: Origen, Maxim Mărturisitorul, Grigorie Sinaitul, Grigorie Palama, Talasie Libianul, Vasile cel Mare, Atanasie cel Mare și mulți alții) din Teologia Omiletică și Catehetică, din Teologia Morală, Pastorală și Misionară, din istoria Arhitecturii Românești (în această privință, cele afirmate despre caracterul simbolic al bisericii mari (katolikonul mănăstirii) „Izvorul Tămăduirii” și, în special, despre pridvorul în stil brâncovenesc, respectiv neoromânesc, sunt o necesară lecție de erudiția și finețe analitică), din moștenirea culturală și spirituală a Bizanțului, din evoluția arte noastre murale, din prefacerile, transformările, căutările și realizările picturii românești moderne, totul – pentru a discuta, analiza și dezbate frumusețea unică și valoarea exponențială a capodoperelor murale create de *pictorul și artistul consacrat Grigore Popescu – Muscel*.

În mod obișnuit, în volumele dedicate artei sacre, fie la noi, fie în alte locuri și culturi europene sau universale, autorii lor insistă asupra unor aspecte formale, descriptive, stilistice, istorice, documentare, comparatiste ale operelor pe care le analizează. Cu toate că este vorba de arta sacră, nu se spune însă nimic despre principiile și învățăturile dogmatice, liturgice, categetice, scripturistice, pastorale și spirituale, care susțin, conturează și direcționează creațiile discutate. Nu se remarcă și nu se subliniază faptul că arta sacră are conținut, mesaj și caracter doxologic, simbolic și, mai ales, apologetic – misionar. Nu se reține faptul că ea este destinată să ofere un cadru adecvat pentru slujirea liturgică, sacramentală și euharistică. Nu se spune că fără referințe și referiri exacte, precise și numeroase la învățăturile dogmatice, respectiv la cultul divin public și la oficierea și săvârșirea Sfintei Liturghii și a Dumnezeieștii Euharistii, arta sacră nu poate fi înțeleasă. Ideea că arta sacră din diferitele și diversele culturi europene poate fi abordată, discutată și explicată „în sine”, fără referiri la mesajul și conținutul ei religios, apare ca o ciudățenie, ca un nonsens, ca o falsificare, în fond, a mesajului ei, care este, în primul rând, unul spiritual. Acest fel și mod de a proceda este nu doar unul greșit și eronat, ci și contraproductiv. Este o exagerare și o aberație, pseudoculturală.

Noutatea și particularitatea volumului pe care teologul ortodox, filozoful, esteticianul și criticul de artă Mihail Diaconescu l-a publicat sub titlul „*Lainici – Capodoperă a artei românești și europene*” vine tocmai din faptul că el discută despre capodoperele picturii sacre, realizate de către artistul Grigore Popescu – Muscel, întemeiat pe principiile dogmatice, liturgice, istorice și pastoral-misionare care o susțin. Altfel spus, arta sacră include și încorporează Teologia. Îi conferă o notă și o nouă forță

exponențială. O face accesibilă oamenilor din mai multe straturi sociale și intelectuale. Regăsim în acest volum principiile teoretice pe care Domnul Profesor Mihail Diaconescu le-a expus în vastul său tratat „Prelegeri de estetica Ortodoxiei”, apărut și publicat în două volume, respectiv două ediții: în anii 1996 și 2009. Contemplăm în albumul și volumul „Lainici – Capodoperă a artei românești și europene” imaginile color, imprimate pe hârtie cretată ale creațiilor realizate de către Grigore Popescu – Muscel și descoperim creația unuia dintre cei mai străluciți pictori muraliști din istoria artei și culturii românești moderne. O îmbinare cu totul aparte de tradiție și inovație, de experiență și cultură, de rigoare dogmatică și splendoare inventivă, de lirism confesiv și rigoare compozițională, de forță expresivă și capacitate de atracție caracterizează pictura artistului Grigore Popescu – Muscel. La loc de frunte în ansamblul picturilor murale din Catedrala Sfintei Mănăstiri Lainici sunt ciclurile *Viața și faptele Sfântului Cuvios Irodion*, *Cronica pictată a isihasmului*, *Filocalia* (în acest ciclu putem contempla, între altele, două splendide portrete murale ale Părintelui Profesor Dumitru Stăniloae), *Sfinții dacoromani și români*, *Monarhii (principi, principese, regi, regine, împărați și împărătese) care au ocrotit și preamărit credința creștină, ortodoxă, ciclul marilor ierarhi din Sfântul altar, Ciclul cuvioaselor călugărițe și Ciclul Sfinților militari*. Sunt alcătuirii și compuneri murale, caracterizate prin rafinate compoziționale și portretistice, prin monumentalitate și subtilități cromatice. Profesorul Mihail Diaconescu afirmă aici că este o mare șansă pentru noi să fim contemporanii artistului de strălucită valoare și vocație – Grigore Popescu – Muscel. Și credem cu toată convingerea și trăirea că domnia sa are perfectă dreptate.

Erudiția și subtilitățile analitice ale volumului semnat de Domnul Prof. Univ. Dr. Mihail Diaconescu, demonstrațiile întreprinse, exemplele aduse în prim plan, comentariile sale cu caracter teoretic susțin *insistența* cu care este abordată, analizată și dezbătută forța revelatoare a variatelor aspectelor compoziționale, cromatice, portretistice ori stilistice ale picturii realizate de pictorul Grigore Popescu – Muscel. Esteticianul și criticul de artă Mihail Diaconescu vorbește de *geniul creator* al pictorului Grigore Popescu – Muscel și de impactul extraordinar de puternic asupra celor care contemplă *capodoperele* realizate de el. Să scrii despre un mare creator de artă și despre capodoperele sale murale este, cu siguranță, o întreprindere științifică temerară, și, mai cu seamă, dificilă. Domnul Profesor Mihail Diaconescu s-a achitat în mod exemplar de această dificilă misiune. Datorită acestui volum (album) sublima artă a lui Grigore Popescu – Muscel ne apare într-o lumină puternică, într-un lung șir de analize și dezbateri revelatoare. Nu întâmplător *Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Irineu al Olteniei* a afirmat în erudita sa *Binecuvântare* – cu care se deschide acest volum (album) că esteticianul Mihail Diaconescu și maestrul Grigore Popescu – Muscel „sunt doi mari titani ai culturii noastre” (pag. 7). Părintele Arhiepiscop și Mitropolit Irineu adaugă că volumul „Lainici – Capodoperă a artei românești și europene” este „un studiu în culoare și cuvânt, de o profunzime teologică adusă până la apofatic și de o frumusețe contemplativă extatică. Oricine, citind această carte – album, are deschisă o priveliște divino – umană inegalabilă, unde, ca la o masă mistică nu știi ce să apreciezi mai mult: misterul, compoziția sau explicația subtilă a celor prezentate. Fără îndoială că nimic nu scapă neaprofundat din această grădină edenică a maestrului Grigore Popescu” (pag. 7 – 8).

O forță revelatoare aparte și deosebită are faptul că în această scriere esteticianul

Mihail Diaconescu pune arta lui Grigore Popescu – Muscel în relație cu creațiile unor mari pictori muraliști, care au marcat puternic evoluția culturii noastre în diferite epoci istorice. Ca atare, Domnul Profesor Mihail Diaconescu scrie următoarele: „Prin arta sa, Grigore Popescu – Muscel este un continuator al marilor personalități care au dat strălucire și valoare universală artei murale românești din epoca feudală. Pristavul Marcu de la Voroneț, Dobromir de la Târgoviște, Toma de la Suceava, Dragoș Coman, Radoslav și David de la Cozia, Dobromir cel Tânăr; Stamatello Cotronas, Tudoran de la Băjești, Pârvu Pârvescu Mutu, cel mai strălucit pictor al epocii brâncovenești, de care autorul acestei lucrări (Mihail Diaconescu) se simte foarte atașat sufletește, pentru că l-a evocat în romanul său „Culorile sângelui”; Constantinos din Țara Românească și alții ca ei sunt, prin arta și creația lor, reperate, exemplele, modelele și marii dascăli ai lui Grigore Popescu – Muscel. În tot ceea ce artistul nostru a zugrăvit, marea tradiție a picturii murale românești este vie și generatoare de noi valori. În pictură, Bizanțul se naște astfel din nou. Bizanțul spiritual este mereu viu. De aceea, noi stăm cu „fața spre Bizanț” (Ilie Bădescu), ca premisă a cunoașterii și autocunoașterii, ca împlinire a creațiilor la care visăm. Bizanțul trăiește în noi, cei ce contemplăm și iubim operele de artă, create sub semnul binefăcător al spiritualității sale benefice” (pag. 233).

Ample expuneri din volumul „*Lainici – Capodoperă a artei românești și europene*” sunt menite să demonstreze felul și modul în care Profesorul Mihail Diaconescu înțelege, în și din ipostaza sa de estetician și critic de artă, unele probleme concrete și punctuale ale picturii. Iată ce afirmă Domnul Mihail Diaconescu despre marea artă de zugrav și desenator a lui Grigore Popescu – Muscel, pe care o pune în relație, pe de o parte, cu experiența creatoare, strict personală, a pictorului, autor al unor mari ansambluri în frescă, iar pe de alta, cu evoluția plasticii românești, din secolul al XX – lea: „În istoria artei românești din secolul XX, mari pictori care s-au afirmat și ca străluciți desenatori au fost Mirea, Theodor Pallady, Nicolae Tonitza, Gheorghe Petrașcu, Ștefan Dimitrescu, Henry Catargi, Jean Al. Steriadi, Ressu, Marius Bunescu, Nicolae Dărăscu, Theodorescu – Sion, Rudolf Schweitzer – Cumpăna, Alexandru Demian, Ghiață, Gheorghe Vânătoru, Corneliu Baba și mulți alții. Pictorul muralist Grigore Popescu – Muscel este continuatorul lor. În linia frântă și rezumativă a desenului, în precizia și finețea ductului ni se descoperă profunzimea și ineditul observației, acuitatea impresiei, capacitatea de sinteză și severa economie de mijloace cu care artistul consemnează variatele aspecte ale realului, surprinse în permanenta lor prefacere. În frescele pridvorului de la Lainici, formele, lumina, succesiunea planurilor; unele note constructiviste și dinamismul mișcărilor sunt accentuate tocmai prin precizia desenului. Indiferent că pictează oameni, obiecte, ansambluri arhitectonice, cărți, steme, flori, copaci, aureole, construcția formelor este totdeauna fermă. Desenul este clar, expresiv. Nu întâlnim volute sau linii ezitante, șerpuitoare, pentru că pictorul cultivă traseele precise, contrastele evidente, proporțiile adecvate ideii. Imaginile stilizate, atent decupate din fond, inclusiv faldurile veșmintelor monarhice sau monahale care cad în linii drepte, precise, sunt consecvent preferate. Desenul lui Grigore Popescu – Muscel face casă bună cu tușa energetică sau suavă, cu explozia de nuanțe coloristice neașteptate, cu atmosfera istorică dominată de simboluri monarhice și religioase, de relief, culoare și strălucire. În cazul compozițiilor în frescă (tehnica de a picta în culori combinate în apă pe un zid cu tencuială proaspătă), desenul (așa numita grafitizare) cu linii clare, ferme, are o importanță majoră în ordonarea și pornirea lucrului. Ulterior, în spațiile marcate de desen

vin petele de culoare” (pag. 155 – 157).

Prin urmare, este de reținut și subliniat în chip special modul în care Domnul Profesor Mihail Diaconescu caracterizează *armonia* picturilor murale, realizate de pictorul Grigore Popescu – Muscel: „Armonia frescelor din pridvorul de la Lainici ne apare ca acord, coeziune, mesaj comun și concordanță a unor elemente disjuncte, dar totuși convergente. Iconologia și iconografia au aici puteri revelatoare. Totul, în pictura lui Grigore Popescu – Muscel, exprimă aderența părților; semnificația unitară, forța mesajului, coerența întregului, dar și a registrelor și a detaliilor. Impresia de măreție pe care o dă această pictură se impune direct și puternic, pentru că focalizează atenția privitorului de mesaj, eliminând ceea ce ar putea fi de prisos în urmărirea ideii. Această pictură este darul lui Dumnezeu – Proniatorul și Părintele luminilor, pentru cuvioșii monahi ai Sfintei Mănăstiri Lainici, pentru credincioșii creștini din țara noastră și pentru oamenii de pretutindeni, în special pentru cunoscătorii și iubitorii de artă. Armonia susține tot ceea ce este original, strălucitor și expresiv în pictura murală a lui Grigore Popescu – Muscel. Este un fapt care ne amintește de spusele lui Heraclit din Efes, convins că toate în lume și în istorie se află într-o continuă devenire, supuse fiind însă unei ordini necesare, universale și armonice, numite Logos. „Cele opuse se acordă, și din cele deosebite rezultă cea mai frumoasă armonie” – adaugă Heraclit. Ca întreg, respectiv ca act de creație de mare amploare desfășurat narativ, îmbinând în mod fericit aspectele tematice fundamentale cu detaliile expresive și simbolice, suita de compoziții și portrete realizată în pridvorul de la Lainici, ne amintește și de modul cum un alt mare pictor argeșean, respectiv Costin Petrescu (1872 – 1954), a pictat interiorul Catedralei Reîntregirii de la Alba Iulia, unele scene din Palatul Patriarhiei și, mai ales, imensa frescă din sala de concerte a Ateneului Român din București, operă reprezentativă a artei românești și europene” (pag. 170).

În cele ce urmează vom spicui din afirmațiile Profesorului Mihail Diaconescu cu privire la arta portretului, revelată de splendorile picturilor murale ale lui Grigore Popescu – Muscel: „Este necesar să subliniem în mod deosebit faptul că pentru orice artist plastic, indiferent de stilul și epoca în care se înscrie, portretul rămâne una dintre cele mai complexe și mai dificile probe ale vocației sale artistice. Pentru pictorii, miniaturiştii, sculptorii, desenatorii, medaliştii, autorii broderiilor și scriitorii din toate epocile, portretul demonstrează, mai mult decât alte forme artistice, capacitatea de a semnifica și transfigura realul. Reprezentarea unei persoane ca subiect al operei artistice, înfățișată fie singură, fie într-un cadru compozițional adecvat presupune înțelegerea ei psihică, socială și istorică, dar mai ales, modul în care aceasta se raportează la cel care o evocă. Portretul fizic, moral și simbolic, este fondat, în cazul artelor plastice, pe o superlativă stăpânire a desenului, pe un perfect acord între parte și întreg, între ceea ce este particular și general în opera finită” (pag. 151).

Despre raportul și relația dintre identitatea spirituală românească și tradiția culturală bizantină, în care noi ne înscriem, Domnul Profesor Mihail Diaconescu afirmă și susține, pornind tot de la pictura lui Grigore Popescu – Muscel: „În Europa și în întreaga lume, o lungă perioadă de timp, Bizanțul a păstrat primatul picturii și arhitecturii. Bizanțul, cu normele sale de viață, cu dimensiunea sa metafizică, cu nemuritoarea sa tradiție liturgică, patristică, artistică și estetică, dar mai ales cu strălucirea sa spirituală intensă, catalizează mari energii creatoare și spirituale în fiecare dintre noi și în întregul neam românesc. Identitatea spirituală românească nu poate fi înțeleasă fără să ne

raportăm la Bizanț. De aceea, creațiile artistice contemporane, care exprimă dimensiunea bizantină a existenței noastre etnice și spirituale au o sublimă forță exponențială. Tradiția, cu normele ei precise, înnoirea, inventivitatea și originalitatea coexistă în opera de pictor muralist a lui Grigore Popescu – Muscel, într-o fericită sinteză artistică. Nici un alt pictor din spațiul spiritual ortodox nu a reușit în epoca noastră o astfel de sinteză. Este o sinteză care ne atrage, ne cucerește definitiv și ne înalță sufletește. Contemplarea acestei opere ne face mai buni, mai sensibili” (pag. 233 – 234). Am putea cita în continuare alte idei, demonstrații, referințe comparative sau istorice, exemple și comentarii analitice. Domnul Profesor Mihail Diaconescu nu uită să sublinieze în mod deosebit faptul că de-a lungul afirmării sale artistice Grigore Popescu – Muscel a fost mereu însoțit de Doamna Maria Popescu – Dragomir, soția lui, ea însăși pictoriță de reală și autentică vocație. În acest sens, Domnul Mihail Diaconescu scrie următoarele: „Creația originală (desene, compoziții, portrete, peisaje, naturi statice) și cea de restaurator al unor mari ansambluri de pictură în frescă de pe tot cuprinsul țării noastre, i-au creat pictorului Grigore Popescu – Muscel un prestigiu artistic imens, pe cât de firesc, pe atât de întemeiat și de justificat. El este un mare creator și un model sublim de dăruire totală în serviciul valorilor nemuritoare ale artei sacre și ale culturii române. Realizările pictorului Grigore Popescu – Muscel n-ar fi fost posibile dacă n-ar fi reușit să lucreze cu o echipă de discipoli, pe care a format-o și a menținut-o de-a lungul anilor. Cea mai importantă colaboratoare a maestrului, de-a lungul întregii sale cariere, este distinsa lui soție, Doamna Maria Popescu – Dragomir, ea însăși pictoriță de strălucită vocație, autoare a numeroase lucrări personale de conservare-restaurare. Ea este dedicată integral soțului și lucrărilor artistice în care el s-a angajat. Și ea este născută în Muscel, la Pițigoaia, un sat fondat la finele secolului al XVIII – lea de românii din Ardeal, care au trecut munții „în Țară”, pentru a scăpa de teroarea sângeroasă, instituită de autoritățile imperiale habsburgice după marea răsccoală din 1784 a țăranilor conduși de Horea, Cloșca și Crișan (pag. 232 – 233).

Este de necontestat și de netăgăduit faptul că volumul (albumul) publicat de Domnul Mihail Diaconescu sub titlul sugestiv „*Lainici – Capodoperă a artei românești și europene*” - și apărut și lansat în anul 2011, cu prilejul slujbei de sfințire (târnosire) a noii Biserici a Mănăstirii Lainici (construcție care a fost începută în anii 90, sub stăreția, supravegherea și coordonarea sau conducerea Părintelui Arhiepiscop Ioan Selejan al Covasnei și Harghitei), totodată și cu ocazia proclamării oficiale a canonizării Sfântului Cuvios Irodion – Starețul Mănăstirii Lainici – toate aceste momente și evenimente desfășurându-se în „Duminica Tomii” – 03.05.2011, sub înaltul patronaj al Preafericitului Părinte Daniel – Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române – este, pe de o parte, cea mai profundă și mai nuanțată analiză a splendorilor murale, prin care marele pictor Grigore Popescu – Muscel s-a impus, iar pe de alta, o mărturie necesară despre comorile de frumusețe, create sub cerul sfânt al Ortodoxiei Românești. De aceea credem că Înaltpreasfințitul Părinte Dr. Irineu Popa – Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei are mare dreptate atunci când afirmă și susține că Mihail Diaconescu și Grigore Popescu – Muscel „sunt doi titani ai culturii românești”.

Tonul general al expunerilor științifice, respectiv istorice, teoretice, comparative, stilistice și analitice în volumul „*Lainici – Capodoperă a artei românești și europene*” este, în mod firesc, unul expozitiv și sobru. De mai multe ori însă autorul acestui album se lasă influențat și dominat de marea bucurie a contemplației estetice și de trăirea entuziastă a frumuseților descoperite. Trăirea aceasta susține comunicarea lirică, epică și

narativă. Precum în acest fragment care ne reamintește de faptul că Profesorul Mihail Diaconescu este nu doar un mare istoric, critic de artă, filozof și teoretician de mare calibru și autoritate în domeniul esteticii, ci și un mare scriitor, autor al vastului ciclu de romane, de răsunător succes, care laolaltă alcătuiesc și formează ceea ce el numește „Fenomenologia epică a spiritului românesc”: „Călătorul care intră în Defileul Jiului, indiferentă că urcă dinspre județul Gorj spre Ardeal sau coboară din Hunedoara și Hațeg spre Oltenia, are parte de una dintre cele mai copleșitoare trăiri sufletești. Meandrele Jiului, care saltă năvalnic între pereții abrupti de piatră, proiectați înspre înălțimi până la țaria cerului, pădurile străvechi, prăpăstiile înfricoșătoare și vârfurile ascuțite ale stâncilor, ne exaltă sensibilitatea și conștiința, ne proiectează gândirea spre măreția firii, ne transformă sufletește. Fără să vrem, în contact cu maiestuosul peisaj montan din Defileul Jiului, ne simțim mai demni și mai buni, mai împliniți sufletește. În această Poartă a Carpaților Meridionali totul este măreț, sălbatic, frumos, neașteptat, uimitor. Tocmai în această parte de țară, în mirificul Defileu al Jiului, la mijlocul distanței dintre municipiul Târgu Jiu și municipiul Petroșani, altfel spus – în locul unde nordul Olteniei își dă mâna cu sudul Ardealului, se află Sfânta Mănăstire Iainici cu hramul *Intrarea în Biserică a Maicii Domnului*. Este cea mai mare mănăstire de călugări din Sfânta Arhiepiscopie a Olteniei. Este, totodată, una dintre mai vechi și mai cunoscute din România” (pag. 19 – 22). Iată și un alt fragment elaborat sub influența și imperiul aceleiași puternice revărsări scripturale lirice: „Pridvorul Catedralei de la Iainici este invadat de lumină la orice oră din zi. Dar mai ales în orele după-amiezei și pe înserate, când lumina intensă coboară năvalnic de pe crestele semețe ale munților de la apus, exonartexul pare o construcție dintr-o lume suprafirească. Lumina aurie intensă a soarelui coborât la apus, marcată de roșul vesperal, diafan, năvălește în pridvorul de piatră. Luxurianta vegetație a munților cu vârfuri semețe, înfipte în cer, încărcăți cu codri străvechi, seculari, dă nuanțe aparte luminii revărsate peste lume. În astfel de momente, erupția auriului exploziv din fresca pridvorului ne copleșește. Scara nuanțelor și transparențelor cromatice se pierde treptat în auriul dens și masiv. Sentimentul neașteptat al participării noastre la Viețile Sfinților evocați în pictură devine tot mai puternic. În geografia spirituală a picturii de inspirație sacră ne regăsim pe noi înșine, într-o nouă stare sufletească și de conștiință. Culorile calde, aeriene, liniștitoare ale picturilor degajă atunci o atmosferă plină de farmec inefabil, în deplin acord cu arhitectura măreață a Catedralei, cu spațiul ei sacru, cu detaliile exonartexului, cu atmosfera diafană, cu frumusețea spirituală a Sfinților care ne privesc din compozițiile murale. Pridvorul de la Iainici vorbește sufletului nostru însetat de frumos în variate moduri și cu diferite mijloace. Este unul dintre cele mai frumoase pridvoare din câte se află în prezent la bisericile noastre de tradiție arhitectonică brâncovenească și neoromânească. Ansamblul și detaliile acestui pridvor au fost minuțios gândite de Arhitectul Dorel Cordoș din Sighetul Marmației și riguros executate în piatră de Viștea, de meșterii și ucenicii cu care lucrează, împlinind astfel, și ei, o exigență estetică majoră a stilului brâncovenesc, respectiv neoromânesc, în construcțiile bisericesti monumentale... Spațiul sacru al exonartexului de la Iainici sculptat în minunata piatră de la Viștea, adăpostește una dintre capodoperele picturii românești și europene. Această capodoperă este creația pictorului muralist Grigore Popescu – Muscel – una dintre marile personalități ale artei românești din toate timpurile” (pag. 64 – 66).

Încheiere

Volumul (albumul) „*Lainici – Capodoperă a artei românești și europene*” este o apariție editorială necesară, într-un context cultural și spiritual complex, complicat, contradictoriu, cețos, dificil și întunecat uneori, în care valorile autentice și reale, cele care ne reprezintă în timp, spațiu și lume, trebuie recunoscute, reafirmate, proclamate și argumentate în mod serios, responsabil, justificat, ferm și absolut convingător!...

Cu alte cuvinte, Domnului Prof. Univ. Dr. Mihail Diaconescu, pe care ținem să-l felicităm (și) pentru această lucrare „*Lainici – Capodoperă a artei românești și europene*”, și pe care o recomandăm tuturor cu toată căldura, îi dorim să ne mai hrănească mințile și sufletele și cu alte lucrări ziditoare și folositoare nouă și urmașilor noștri, arătându-ne prin toate acestea dragostea sa față de valorile perene ale Bisericii și neamului Românesc, precum și tinerețea spirituală cu care l-a înzestrat Dumnezeu – Cel în Treime Slăvit și Lăudat, pe devotatul și iubitul Său fiu – autentic închinător și slujitor!...

Sunt încredințat că sunt foarte mulți oameni de rând, din țară și din diaspora, credincioși ori slujitori ai altarelor care se roagă Bunului Dumnezeu, să îi dăruiască Domnului Profesor Mihail Diaconescu, multă liniște și pace în suflet, multă bucurie sufletească și să îi răsplătească pentru faptul că i-a făcut pe ei sau pe copiii lor oameni cu școală, cu carte românească de învățătură, cu emisiuni frumoase și folositoare, ziditoare de suflet și de spirit, cu cărți, reviste, biblioteci și cu studii înalte, încheiate – lucru care nu poate fi uitat de și în istoria acestor locuri - marcate de prezența și activitatea domniei sale, atât de bogată și de prodigioasă și care s-a desfășurat, și încă se desfășoară, pe parcursul atâtor ani; rugăciuni cărora mă alătur și eu, dorindu-i, încă odată, să ne trăiască întru mulți, folositori și roditori ani, alături de familie, de colegi sau colaboratori și de toți cei dragi ai săi!...

În încheierea acestor modeste dar sincere rânduri, scrise cu toată prețuirea și admirația, să îi urez, încă odată, să aibă parte de multă putere de muncă în continuare, de multe realizări și sporite împliniri sufletești, însoțite de un sincer și călduros „***La Mulți și Fericiți Ani!***” Să se bucure de realizările și împlinirile de până acum, să le cultive și să le înmulțească, pe mai departe, îndeosebi pe cele de ordin cultural, spiritual și cărturăresc!... ***Dumnezeu să îl binecuvânteze, să îl ajute și să-i poarte de grijă!***

Drd. Stelian Gomboș